

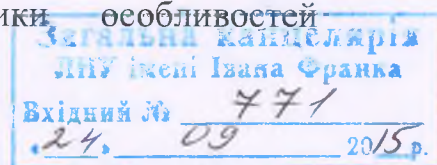
ВІДГУК
офіційного опонента
кандидата економічних наук, Дрозд Наталії Володимирівни
на дисертаційну роботу Буснюк Світлани Володимирівни на тему
«Фінансовий капітал кластерів: особливості формування та
використання»,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук
за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит
у спеціалізовану вчену раду Д 35.051.01 Львівського національного
університету імені Івана Франка

1. Актуальність теми дослідження

Дослідженням мобілізації та функціонування капіталу господарюючих суб'єктів займається велика кількість вітчизняних та зарубіжних науковців. Водночас, численні наукові праці та розробки торкаються особливостей формування фінансового капіталу в умовах європейської інтеграції та під впливом суперечливих процесів глобалізації економічного життя. Тим не менше, сьогоденні реалії вимагають пошуку нових концептуальних підходів до вивчення особливостей та чинників розвитку, побудови функціональної моделі управління фінансовим капіталом інтегрованих структур бізнесу за територіальною ознакою.

Суттєве ускладнення економічної ситуації в Україні у 2014-2015 рр. зумовлене низкою факторів, як то: напруження політичної ситуації, військові дії на Сході України, зростання боргових зобов'язань, зокрема зовнішніх, стрімке зниження частки експортоорієнтованої продукції, зменшення валютних резервів, негативне торгівельне сальдо та ін. Саме врахування впливу як внутрішніх, так і зовнішніх факторів впливу дозволить визначити систему джерел фінансування кластера, як суб'єкта господарювання, що в свою чергу розкриє структуру його фінансового капіталу. Саме тому, пошук нових теоретичних та методологічних засад формування і використання фінансового капіталу інтегрованими суб'єктами господарювання в Україні є одним з основних напрямів підвищення ефективності їх функціонування.

У цьому контексті дисертаційне дослідження Буснюк Світлани Володимирівни, присвячене вивченню проблематики особливостей

формування та використання фінансового капіталу кластерів, є актуальною науковою працею.

У дисертаційній роботі Буснюк С.В. поставлено і вирішено низку завдань, що дозволяють досягнути мети обґрунтувати та розвинути теоретичні засади та науково-практичні рекомендації, необхідні для удосконалення та підвищення ефективності формування та використання фінансового капіталу кластерів. Вищезгадане свідчить про досягнення автором визначеної мети дослідження та його комплексність і завершеність.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність

Обсяг і глибина виконаного дослідження дозволили авторові розробити та запропонувати обґрунтовані наукові висновки і положення, що виносяться на захист. Вони базуються на глибокому вивченні дисертантом сутності, змісту, джерел та особливостей формування фінансового капіталу кластеру, що слугували базою для визначення об'єкту дослідження.

Зміст дисертаційного дослідження, представлені публікації та автореферат Буснюк С. В. свідчать про достатню обґрунтованість та достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, визначених дисертантом.

Достовірність та обґрунтованість результатів дослідження підтверджено:

- опрацюванням великого обсягу статистичних та аналітичних даних, що характеризують сучасний стан формування та використання фінансового капіталу кластерів (37 таблиць, 22 рисунка та 8 додатків);

- використанням при підготовці дисертації значного обсягу нормативно-правових актів, бібліографічних джерел із 222 найменувань;

- якісним оцінюванням і критичним аналізом інформаційних матеріалів з використанням дисертантом наукових методів дослідження (наукового абстрагування, індукції та дедукції, аналізу та синтезу, функціонального та системного аналізу, методів історизму, порівняльного аналізу, систематизації

достатньо обґрунтовані. Найважливіші, на нашу думку, результати, отримані особисто автором, полягають у наступному.

По-перше, дисертантом було з'ясовано сутність категорії «фінансового капіталу кластера» (ст. 44, 48-49), зокрема виділено основні ознаки фінансового капіталу (ст. 21-25) та надано визначення фінансового капіталу (ст. 28) (при чому при дослідженні сутності фінансового капіталу автором розроблено алгоритм формування кластера (ст. 39), системно розглянуті питання впливу особливостей формування кластера (ст. 35) та формування фінансового капіталу кластерів (ст. 41-42), разом з відповідним визначенням джерел даного процесу (ст. 43-44).

По-друге, на основі ґрунтовного вивчення та систематизації світового досвіду функціонування кластерів автором виокремлено та класифіковано моделі формування фінансового капіталу кластерів за ознаками джерел, інститутів, національної приналежності (ст. 81-82). Заслуговують на увагу обґрунтовані дисертантом пропозиції щодо функціонування кластерів та формування їх фінансового капіталу у вітчизняній практиці (ст. 82-83).

По-третє, автором відповідно до поставленого завдання дослідження було виокремлено та розглянуто 29 кластерів, що функціонують в Україні (ст. 85, Додаток Д), охарактеризована структура фінансового капіталу кластерів в національній економіці, розглянуто причини недостатнього його обсягу (ст. 98-99) та особливості формування (ст. 100-101). У процесі дослідження тенденцій формування та використання фінансового капіталу кластерів в Україні автором проаналізовано фінансове забезпечення розвитку таких інтегрованих структур на регіональному рівні (ст. 115-130). При цьому дисертантом було зауважено, що нерівномірність розподілу фінансового капіталу зумовлена саме такою особливістю національної економіки, як нерівномірність розвитку її регіонів (ст. 131).

По-четверте, виходячи з твердження, що достатня величина фінансового капіталу кластера визначається на етапі його створення, дисертантом виокремлено фактори, що спричиняють вплив на цю величину (ст. 134-135). А критерієм, який дозволить однозначно оцінити процес

та узагальнення, економіко-статистичного аналізу та економіко-математичного моделювання), що забезпечують наукову обґрунтованість положень дисертаційної роботи.

Автореферат за своїм змістом відповідає основним положенням дисертації, відображає її структуру та логіку викладення матеріалу.

Основні положення та висновки дисертаційної роботи доповідались, обговорювались і отримали позитивні відгуки на 8 всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференціях, розкриті в наукових публікаціях дисертанта.

Вищезазначене свідчить про достовірність наукових положень та підтверджує практичну цінність проведених досліджень і можливості подальшого впровадження діяльності кластерів в національну економіку України та формування оптимальної величини фінансового капіталу таких інтегрованих структур.

Отже, кандидатська дисертація Буснюк С. В. має цілісну та завершену будову, що включає комплексне дослідження теоретико-методологічних засад формування фінансового капіталу кластерів, особливостей їх функціонування в ринковій економіці та науково обґрунтованих рекомендацій щодо оптимізації формування фінансового капіталу кластерів та регулювання їх діяльності в Україні. За науково-теоретичним рівнем, змістом і оформленням дисертаційна робота Буснюк С. В. відповідає усім вимогам щодо кандидатських робіт.

3. Новизна основних наукових положень, висновків і результатів дослідження

У дисертаційній роботі викладено сукупність теоретико-методологічних положень, висновків і рекомендацій, що несуть у собі наукову новизну та свідчать про особистий внесок автора у розвиток теорії та практики особливостей формування та використання фінансового капіталу кластерів. Основні положення наукової новизни дисертації взаємопов'язані та

формування фінансового капіталу кластера, визначено прибуток, оскільки саме цей показник характеризує не тільки результати діяльності кластера в цілому, але й окремих його учасників (ст. 136). Зокрема, надано тлумачення поняття оптимізації фінансового капіталу кластера.

По-п'яте, з'ясовано, що оптимізація процесу формування фінансового капіталу кластера є можливою шляхом побудови системи управління фінансовим капіталом (ст. 136-137). Так, виокремлено мету, завдання та принципи, суб'єкт та об'єкт управління, складові такої системи (ст. 138-141). Враховуючи вищенаведене, автором узагальнено оптимізацію процесу формування фінансового капіталу у вигляді певного алгоритму (ст. 141) та надано пропозиції щодо підвищення ефективності використання фінансового капіталу кластера (ст. 142, 147-148). При чому з'ясовано завдання, виконання яких передбачає можливість оптимізації фінансових потоків у межах кластера (ст. 144-145), та запропоновано модель управління фінансовим капіталом кластера (ст. 150-151).

По-шосте, виходячи з узагальнення теоретичних досліджень фінансового капіталу кластерів, визначено послідовність процесу реалізації науково-методичного підходу оптимізації формування та використання фінансового капіталу кластерів за трьома етапами (ст. 159-169). Власне розгляд управління фінансовим капіталом кластера в умовах невизначеності дозволив обґрунтувати практичні пропозиції щодо формування оптимальної величини фінансового капіталу кластера (ст. 161-168).

По-сьоме, проаналізовано можливість застосування специфічних форм і методів підвищення ефективності системи державного регулювання діяльності кластерів (п. 3.3). Досліджено напрями державного регулювання діяльності кластерів, при чому перевага надається ринковим важелям (ст. 180-182).

По-восьме, обґрунтовано завдання, що відображені у відповідних засновницьких документах та які повинні вирішувати учасники кластера в процесі його діяльності (ст. 182-283). Оскільки процес формування та використання фінансового капіталу кластера визначається якісним і

кількісним його складом та ефективністю взаємодії між учасниками об'єднання, запропоновано структурно-функціональну схему кластера з відповідними підсистемами, що може дозволити на практиці реалізувати процес оптимізації управління кластером (ст. 183-184).

Проміжні та загальні висновки за результатами дослідження відображають сутність отриманих наукових положень та визначають перспективи подальших наукових розробок у напрямі удосконалення формування та використання фінансового капіталу кластерів в Україні.

4. Повнота викладу результатів дослідження в опублікованих працях

За результатами дослідження автором опубліковано 17 наукових праць, загальним обсягом 5,61 друк. арк., у тому числі 6 у співавторстві, особисто автору належать 4,66 друк. арк., серед яких 8 наукових статей у фахових виданнях.

Науковий матеріал, що викладений в авторефераті, повністю відображає зміст дисертаційної роботи, одержані наукові результати та висновки. Автореферат також розкриває ступінь новизни розробок і рекомендації щодо можливого практичного застосування одержаних результатів наукового дослідження.

Таким чином, можна стверджувати, що повнота викладу основних результатів дисертації відповідає чинним вимогам МОН України.

Практичне значення одержаних результатів відображене у запропонованих науково-методичних підходах, теоретичних висновках та рекомендаціях, що направлені на вдосконалення процесу прийняття обґрунтованих рішень щодо побудови організаційної структури кластера та формування оптимальної величини фінансового капіталу.

Матеріали дисертаційного дослідження були використані у: Департаменті фінансів Волинської ОДА (довідка № 656/10-21/2-15); діяльності ТОВ «ВО «Ковельсільмаш» (довідка №50/01-4201 КСМ від 22.12.2014 р.); Фонді Підтримки Підприємництва Ковельщини «Бізнес-

Центр-Софт» (довідка №17 від 22.12.2014 р.); навчальному процесі Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки (довідка №03-31/02/4232 від 31.12.2014 р.)

5. Відповідність дисертаційної роботи та автореферату вимогам МОН України

Дисертація Буснюк С. В. виконана самостійно автором на високому теоретико-методологічному рівні, з обґрунтуванням власних аналітичних розробок та доведених практичних пропозицій в частині удосконалення формування та використання фінансового капіталу кластерів. Дисертаційна робота є завершеним науковим дослідженням, оформлена відповідно до вимог Міністерства освіти і науки України.

Зміст дисертації відповідає визначеній меті та поставленим завданням, які повністю вирішені у процесі дослідження. Автореферат відображає основні положення дисертації. Отримані нові обґрунтовані результати мають важливе наукове та практичне значення.

6. Дискусійні положення та зауваження щодо дисертації

У цілому позитивно оцінюючи науковий рівень дисертації Буснюк С.В., необхідно звернути увагу на окремі зауваження та дискусійні положення, які потребують уточнення під час захисту.

1. Автором подане тлумачення фінансового капіталу, як продукту розподільчих відносин в грошовій формі, який проявляє себе у процесі матеріального виробництва, використовується та формується для забезпечення відтворювального процесу та ефективної виробничо-господарської діяльності суб'єктів господарювання (ст. 28). Однак, водночас не зазначено прояви фінансового капіталу і у сучасному нематеріальному виробництві - з одного боку (про що свідчить власний аналіз автора у Додатку Д), та для цілей досягнення економічного й соціального ефектів – з іншого.

2. Запропоноване автором визначення фінансового капіталу кластера, як єдиної системи (ст. 44, 48-49), бажано конкретизувати щодо конкретних складових такої системи та взаємозв'язків між ними, а не суто сукупності фінансових капіталів окремих учасників інтегрованої структури. До того ж на ст. 134 автор надає визначення фінансового капіталу кластера, як інвестиційного товару. Доцільно більше обґрунтувати та деталізувати обидва підходи.

3. Відзначаючи глибину дослідження світового досвіду функціонування кластерів та формування їх фінансового капіталу (параграф 2.1), зауважимо, що варто було б більше уваги приділити аналізу особливостей кластерів Азіатського та Східноєвропейського регіонів, оскільки ймовірно саме вони матимуть найвищу цінність для цілей адаптації кластерного розвитку регіонів в Україні.

4. У параграфі 2.3 автором здійснено аналіз основних показників розвитку банківської системи України та зазначено, що в цілому відбуваються позитивні зміни у формуванні кредитного портфеля комерційних банків (ст. 109 і таблиця 2.20), оскільки у 2014 році його обсяг зріс на 9,4% у порівнянні з 2013 роком. Необхідно уточнити, чи автор доходить такого висновку суто з позицій збільшення обсягу кредитного портфелю. Адже саме погіршення якості активів, кредитного портфеля зокрема, зростання частки та обсягів простроченої заборгованості спричинили збиткову діяльність банків у 2014 році.

5. В дисертаційній роботі сьомим завданням є визначення критеріїв та розробка моделі щодо розподілу фінансових результатів використання фінансового капіталу кластера (ст. 6). Водночас як елемент наукової новизни, автор наполягає на формуванні оптимальної величини фінансового капіталу за критерієм максимізації фінансового результату, а на ст. 136 роботи деталізує даний критерій, як, власне, прибуток. Загальновідомим же є розгляд фінансового результату як прибутку або збитку (при чому останній максимізувати не є доцільним), тому в подальшому слід узгодити дані положення. До того ж доцільно було б

згадати і інші можливі критерії максимізації, що стосуються реалізації інтересів таких учасників кластеру як загальнодержавні та місцеві органи влади, науково-дослідні установи, різноманітні фонди розвитку, які ставлять собі за мету скоріше саме соціальні ефекти такої інтеграції.

6. В цілому погоджуючись з позицією автора щодо необхідності державного впливу на діяльність кластерів (параграф 3.3), зауважимо, що деякі з запропонованих напрямів впливу (повне або часткове безвідсоткове кредитування, звільнення від оподаткування частини прибутку суб'єктів кластера) не відповідають сучасному етапу розвитку і держави і самих кластерів в Україні. Адже саме за ринковим підходом держава не може брати на себе такі зобов'язання, то того ж без окреслення певних вигід для самої держави, оскільки прибутки будуть розподілятися тільки між учасниками кластера та в їх інтересах. Доцільніше було б додатково окреслити можливості державного впливу на нівелювання саме можливих недоліків діяльності кластерів в економіці та регіоні (через посилення конкурентоспроможності одного регіону, позиції інших регіонів можуть послабитися, надмірна спеціалізація великого кластера може спричинити вразливість регіону, небезпека монополізації, перешкоди конкуренції інших підприємств та ін.).

Зазначені зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження Буснюк С.В. Доповнюючи об'єктивну характеристику складності теми дослідження, вони підкреслюють внесок дисертанта в удосконалення формування та використання фінансового капіталу кластерів.

7. Загальний висновок

Дисертаційна робота Буснюк Світлани Володимирівни на тему «Фінансовий капітал кластерів: особливості формування та використання», представлена на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит є самостійним закінченим науковим дослідженням, має теоретичну і практичну цінність.

Зважаючи на наукову новизну, актуальність, теоретичне та практичне значення дослідження, вважаємо, що дисертаційна робота Буснюк Світлани Володимирівни за змістом, оформленням, важливістю і глибиною вирішення наукових проблем відповідає вимогам Міністерства освіти і науки України до дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук, зокрема пп. 9, 11, 12 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567, а її автор - Буснюк Світлана Володимирівна - заслуговує присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит.

Офіційний опонент:
кандидат економічних наук,
асистент кафедри фінансів
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

Н.В. Дрозд

